

Lyyra-kortin käyttö kirjastokorttina - tilannekatsaus

Petteri Kivimäki

Tietojärjestelmäasiantuntija

AMKIT-konsortion ja Linnea2-konsortion yhteiskokous

3.4.2014

Sisältö

- Taustaa
- Nykytilanne
- Jatko
- Tekniikasta (tiedoksi)
- Tietosisältö ja tallennustapa (tiedoksi)

Taustaa

- Vuoden 2013 alussa tieto, että syksystä 2013 alkaen Lyyra-kortti mahdollista saada MasterCard-ominaisuudella
  - Ei enää tilaa kirjastokortin viivakoodille
  - Lukuvuoden 2013 osalta Lyyra-korttia ei voitu käyttää kirjastokorttina
- Uuden mallisessa kortissa RFID-siru
  - Kirjastokortin tietojen tallentaminen RFID-sirulle
  - Lisäksi myös asiakastunnuksen painatus korttiin
  - Käyttöön aikaisintaan syksyllä 2014

Taustaa

- Syksyllä 2013 käynnistettiin RFID-kirjastokortin testaus
  - Tekniikan testaaminen ja tietojen tallennukseen käytettävä tietomalli
    - Lyyra-kortin RFID-siru on tekniikaltaan erilainen kuin niteissä käytettävät sirut
      - Vaatii myös erilliset laitteet ja ohjelmistot
  - Kaksi ohjelmistotoimittajaa ja kaksi kirjastoa
  - Voyager-systeemityöryhmä
  - KATVE-ryhmä - Kansalliskirjaston tietopalvelualan verkkostandardityöryhmä

Nykytilanne

- Testauksen tilanne
  - Toinen ohjelmistotoimittaja saanut testauksen päätökseen
  - Toinen edelleen kesken
- KATVE-ryhmä antanut 3/2014 suosituksen asiakastietojen tallentamiseen käytettävästä tietomallista
  - <http://www.kansalliskirjasto.fi/kirjastoala/standardointi/rfid.html>
- Lyyra-kortin käyttöön liittyvä sovellusohje edelleen vahvistamatta
  - Kirjastojen käyttöön varattava sektori, salausavainten hallinta
  - Odottaa MyFrankin ja Elisan lopullista vahvistusta

Nykytilanne

- MyFrankin ja Elisan sitoutumista odottavat myös
  - Asiakastunnusten painatus Lyyra-kortteihin
  - Asiakastunnusten tallennus valmistusvaiheessa Lyyra-kortin RFID-sirulle KATVE-ryhmän suositusten mukaisesti
- Asiakastunnusten painatus ei kuitenkaan tule onnistumaan ennen vuotta 2015
  - Ongelmana kirjastojen erilliset viivakoodiavaruudet
- Tavoitteena saada avoimet asiat lyödyksi lukkoon mahdollisimman pian

Jatko

- Testauksen loppuunsaattaminen toisen ohjelmistotoimittajan osalta
- Kirjastokohtaisten numeroavaruuksien ilmoittaminen MyFrankille
  - Määräaika?
- Tarvittavien laitteistojen ja ohjelmistojen hankinta kirjastoissa
- MyFrankin/Elisan tuottamien korttien testaaminen kirjastoissa niiden toimivuuden varmistamiseksi
  - Varmistettava ennen varsinaisen tuotannon käynnistämistä
- Lyyra-kortit käytettävissä kirjastokortteina syyslukukauden 2015 alusta lähtien

Tekniikasta

- Lyyra-kortin Mifare Classic 1K –siru jakautuu 16 sektoriin
  - Sovittava mikä sektori varataan kirjastojen käyttöön
- Kirjastokortteja on mahdollista tallentaa yksi per sektori
  - Lyyra-kortille mahdollista tallentaa yhden kirjastokortin tiedot
- Mifare-siru ei tue ISO 28560-2 –standardin mukaista tietoelementtien lukitsemista
  - Lukitus tapahtuu sektoreittain
    - Yksittäisen tietoelementin lukitseminen ei mahdollista, vaan koko kirjastokortin sisältävä sektori lukitaan
  - Tietojen suojaaminen tapahtuu salausavainten avulla
    - Salausavaimet ovat sektorikohtaisia
  - Tietojen luku ja kirjoitus edellyttää salausavainten tietämistä

Tietosisältö ja tallennustapa

- ISO 28560-1 –standardin mukaiset tietoelementit
  - Primary item identifier
  - Owner institution (ISIL)
  - Type of Usage
- Asiakasnumeron lukitseminen suositeltavaa
- Tietoelementit tulee tallentaa tunnisteelle ISO 28560-2 –standardin mukaisesti vaihtuvamittaisiin kenttiin
  - ISO Object -tietomalli

Kiitos!

Petteri Kivimäki
Tietojärjestelmäasiantuntija
Kansalliskirjasto / Kirjastoverkkopalvelut
petteri.kivimaki@helsinki.fi
Puh. +358 50 3112499

Laitteistoympäristön suorituskykyongelmien ratkaisuesitys

Markku Heinäsenaho 3.4.2014

Laitteistoympäristön suorituskykyongelma

- Nykyinen laitteistoympäristö on suorituskykynsä rajoilla
- Ratkaisuna esitetään uuden laitteiston hankkimista Aleph-järjestelmälle
- Edellyttää nykyisen CSC-sopimuksen päivittämistä
- Esitys: uusi laitteisto sisällytetään nykyiseen sopimukseen, mutta Kansalliskirjasto huolehtii sen kustannuksista
  - Samalla Alinan osuus nykyisestä laitteistosta jakautuu Linnea2-AMKIT- Nelli-konsortioden kesken
- Vaihtoehtona uuden sopimuksen tekeminen, jolloin Alpeh poistuisi kokonaan nykyisen sopimuksen piiristä

Laitteistoympäristön suorituskykyongelma - kustannusvaikutukset

- Uusi laitteisto ei vaikuta henkilötyökustannuksiin minkään konsortion osalta
- Alinan poistuttua, Linnea2, AMKIT ja Nelli-konsortioiden käyttökulut nykylaitteiston osalta kasvavat hieman
- Nykyisen laitteiston huoltokustannukset jakautuvat kolmen jäljelle jäävän konsortion kesken
- Arvio kustannusvaikutuksista konsortioittain vuodelle 2015

Linnea2	+ 10,000€
AMKIT	+ 5,200€
Nelli	+ 4,300€

Kiitos!

Kustannustenjaosta (ja vähän muustakin)

Ari Muhonen
Linnea2 + AMKIT
3.4.2014

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
KIRJASTO

Mistä puhun

- Yhteenliittymän rakenne
- Päätöksentekomalli
- Kustannustenjakomalli
- Omia alustavia laskelmiani

Yhteenliittymän rakenne

Konsortio

- tuttu ja turvallinen
- vaatii oikeushenkilön
  - Kansalliskirjasto
  - Varastokirjasto
  - Yleisten kirjastojen keskuskirjasto
  - Iso yliopistokirjasto

Osuuskunta

- toimii itse oikeushenkilönä
- AAPA tutkii, me seuraamme
- on mahdollinen myös muille kuin yksityishenkilöille

Osakeyhtiö

MUTTA: Työn teettäminen, kilpailutuskuviot

Päätöksentekomalli

Päätöksenteosta

- pitää olla mahdollista
- > enemmistöpäätökset, mutta tasapuolisesti
  - esim. 75% kirjastoista JA 75% rahasta
- päätösvaltaa myös alaspäin

Kolme tasoa

- keskeiset päätökset yhdessä
- päivittäinen johtaminen edustajilla
- yksityiskohdat asiantuntijoilla

Yleiskokous

- Mukana kaikki, jotka saavat laskun
- Päättää keskeisimmistä asioista johtoryhmän esittelystä
  - sopimukset, rahapäätökset
  - toimintasuunnitelma, budjetti
  - henkilövalinnat
  - *järjestelmän keskeiset päätökset: ominaisuudet, vaiheistus*
  - uusien jäsenten hyväksyminen ja maksuosuus

Johtoryhmä

- Edustava otos konsortion jäsenistä (ei sektorikohtaisia kiintiöitä)
  - valmistelee asiat yleiskokoukselle
  - juoksevat asiat
  - asiantuntijaryhmien koordinointi
  - käytännön ongelmien ratkaisu
  - moduulikohtaisten päätösten teko isojen raamien puitteissa

Moduulikohtaiset asiantuntijaryhmät

- yksityiskohtaisten suunnitelmien valmistelu
  - > johtoryhmään
- koodareiden toimien suunnittelu yhdessä koodareiden kanssa

Kustannustenjaon yleisperiaatteet

Kolme yleisperustetta:

- maksukyky
  - eli budjettien suhteessa (on jo tyrmätty)
- aiheuttamisperiaate
  - eli käyttäjä maksaa
  - käytännössä vain pieni osa kustannuksista tulee järjestelmän kuormittamisesta
  - suuri osa kustannuksista työtä, jota ei voi kohdistaa moduuleihin
  - ei siis relevantti peruste

Hyötyperiaate

- Kustannukset jaetaan potentiaalisen hyödyn mukaisesti
  - osoittaa järjestelmän mahdollisuudet, houkuttelevuuden
  - ”reilu”
  - voidaan jakaa moduulikohtaisesti
    - hankinta
    - kuvailu ja kokoelmien hallinta
    - aineistojen käytönhallinta ja logistiikka
    - taustamoduulit

Hankinta

- Käsiteltävät aineistot
  - monografiat
  - kausijulkaisut
  - elektroniset aineistot ja niiden hallinta
- Mittariehdokkaita
  - ostettujen monografioiden määrä (tai hankintasumma)
  - tilatut painetut kausijulkaisut
  - tilatut elektroniset aineistot
  - vuotuiset aineistokustannukset

Kuvailu ja kokoelmien hallinta (Melinda)

Toimintoja

- metatietojen poiminta, luonti, päivitys ja deaktivointi
- linkitysten määrittäminen kuvailun kohteiden ja niiden sisältämien tietoelementtien välillä
- RDA-kuvailustandardi
- auktoriteettivalvonta
- tallennusalue
- kirjavinkkaus, arviointi, lisätiedot

Mittariehdokkaita

- **bib-tietueiden määrä**
- **niteiden määrä**
- e-aineistojen määrä
- kausijulkaisujen määrä

Aineistojen käytönhallinta ja logistiikka

Toimintoja

- asiakastietojen käsittely (yksi asiakasrekisteri)
- painetun ja sähköisen aineiston käytönhallinta
- myös aineistojen yhteiskäyttö ja kaukopalvelu
- painetun aineiston kuljettamisen logistiikka
- itsepalvelu

Mittariehdokkaita

- **aktiivisten asiakkaiden määrä**
- **kirjaston henkilöstön htv-määrä**
- **lainat ja uusinnat**
- kaukopalvelutilausten määrä

Taustamoduulit

- Toimintoja
  - palveluväylä
  - järjestelmän hallinnointi
  - tilastointi ja raportointi
- ”Osallistumismaksu” eli tietty osa kustannuksista (20-50%) jaetaan tasan kaikkien osallistujien kesken
- Mittariehdokkaita
  - **henkilöstön hv-määrä**
  - **kirjaston toteutuneet kokonaiskustannukset**

Pohdintaa

- Kaikissa mittareissa on omat ongelmansa
- Htv-määrä
  - kokonais-htv vai kirjastoammatilliset?
- Kokonaiskustannukset
  - sisältää ”turhia” kuluja, esim tilat
- Bib-tietueiden lukumäärä
  - kuvastaa painettua aineistoa?
  - ongelmallinen esim Varastokirjastolle
    - Linnea2:ssa onkin sen kohdalla poikkeus

Laskelmia

- Laskelmat tehty oletuksella, että kehittämiskulut ovat 1 milj. euroa vuodessa kolmen vuoden ajan
  - summa, jota haettiin OKM:stä
- Oma esimerkkini: mukana kaikki KITTIstä löytyvät kirjastot
- Jyväskylän yliopiston kston maksuosuus/vuosi
  - 36319 - 80249 euroa kriteeristä riippuen
  - > ei ole olemassa "tasapuolista" jakomallia

Positiivista työryhmän kannalta

- Rakennamme aivan uutta yhteenliittymää
  - > kenenkään ei tarvitse liittyä ”väkisin”
  - > emme ole vähemmistön vankeja
- Voimme tehdä parhaaksi katsomamme esityksen, vaikka se ei tyydyttäisikään aivan kaikkia

UKJ tavalla tai toisella

Ari Ahlqvist

Kehittämispäällikkö

Linnea2- ja AMKIT-konsortioiden yhteiskokous

3.4.2014

UKJ-hankkeen lähtökohtia

- Useat vanhat, integroidut järjestelmät alkavat olla elinkaarensa loppuvaiheessa
  - Voyager-kirjastojen palvelinkysymys
- Uudet ohjelmointiteknologiat ja -ajattelu ovat muuttamassa tapaa tehdä kirjastotyötä ja ovat jo muuttaneet asiakkaiden tapoja toimia
- Laajassa mielessä kirjastojärjestelmä on nykyään palvelujärjestelmäkokonaisuus, jolla pyritään hallitsemaan laajasti kirjastoon ja asiakkaisiin liittyviä tietovirtoja ja palveluita
- Uusi järjestelmä tulee olemaan osa rakentumassa olevaa kansallisen tason kirjastojärjestelmäkokonaisuutta

UKJ:lle asetetut tavoitteet

- Valmisteluvaiheen 2011 – 2012 linjaukset
  - Avoin lähdekoodi
  - Modulaarisuus, uusiutumiskyky
  - Olemassa olevan tiedon hyödyntäminen
  - Kirjastojen yhteistyö
  - Integroituminen muuhun kansalliseen palvelukokonaisuuteen
  - Kustannustehokkuus
- Valmisteluvaiheessa tehty suunnittelu
  - Toimintokohtaiset hahmotelmat toiminnoista
- UKJ:n suunnitteluvaihe 2013
  - Vaatimusmäärittely tehtiin käyttäen pohjana valmisteluvaiheessa tehtyä työtä

Valmisteluvaiheen tavoitteet nyt, osa 1

- Avoin lähdekoodi
  - Suunnitteluvaiheen jälkeen valintana Kuali OLE
  - Ohjausryhmän toimeksiannosta käydään vielä läpi muita vaihtoehtoja, myös kaupallisia järjestelmiä
- Modulaarisuus
  - Järjestelmän sisäinen palveluväyläajattelu
  - Laajennettavissa/uusittavissa paloittain
- Kirjastojen yhteistyö
  - Suunnittelussa otettu huomioon aineistojen yhteiskäyttö ja yhteinen asiakasrekisteri
  - Yhteiselle asiakasrekisterille ei juridisia esteitä

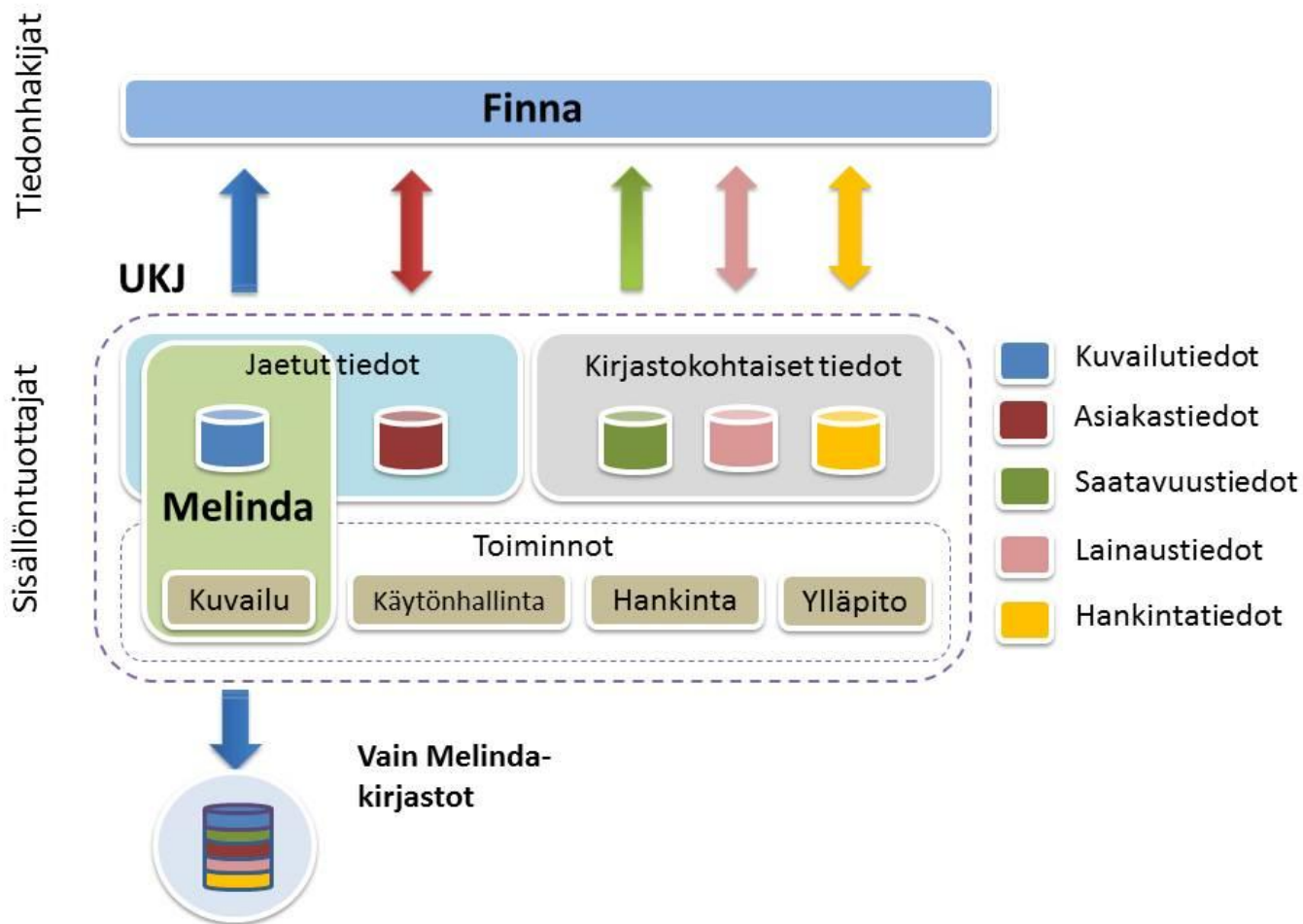
Valmisteluvaiheen tavoitteet nyt, osa 2

- Olemassa olevan tiedon hyödyntäminen
  - Palveluväyläajattelu myös ulkoisiin palveluihin
- Integroituminen muuhun kansalliseen palvelukokonaisuuteen
  - Melinda –metatietovaranto on UKJ:n ydin
  - Asiakaskäyttöliittymä toteutetaan Finna-hankkeessa
- Kustannustehokkuus
  - Keskitetty ylläpito

Avoimen lähdekoodin järjestelmänä Quali OLE

- Uusi järjestelmä, suunniteltu nykyaikaiseksi
  - Palveluväyläajattelu
  - Palvelukeskeisen arkkitehtuurin periaatteet
  - Javalla tehty - löytyy osaajia
  - Elektroninen aineisto otettu suunnittelussa huomioon
- Suunnitelmissa myös ERM – elektronisen aineiston hallintatyökalut
  - Open Global Knowledge Base (GoKB) integroitumassa OLEen
- Hyvin hallinnoitu tuotekehitys
- Jatkuvuus tavallista paremmin varmistettu
  - Kehityskumppaneiden osallistumismaksu ja sidottu työpanos
  - Kolmannelta osapuolelta ostettua työtä

UKJ iäriestelmäkokonaisuudessa

UKJ:n suunnittelun jälkeen tapahtunut

- Rahoituksen pohja muuttui
  - Keskitetystä ulkoisesta rahoituksesta tulevien käyttäjien kustantamaan kehitykseen
  - Käyttöönoton vähimmäisvaatimusten määrittely
  - Ylimenovaihe mahdollisimman lyhyeksi
- RDA-pohjaista tietomallia ei vielä ole
  - UKJ:n metatietovaranto tehdään aluksi MARC 21:n pohjalta
- Valmisteluvaiheesta on kulunut yhä enemmän aikaa
  - Painetun ja sähköisen aineiston suhteen jatkuva muutos
  - Mitä tarvitaan 5-10v. kuluttua?

Joka tapauksessa tarvitaan

- Yhteisen metatietovarannon, Melindan alusta
  - Bibliografinen tietue vain kerran, kuvailu suoraan Melindaan
    - Replikointi paikallisiin tietokantoihin pelkästään yhteisluetteloa käyttäville kirjastoille säilyy
  - Erillinen auktoriteettitietokanta
- Yhteinen asiakasrekisteri – päivitykset väestörekisteristä
  - Tietosuoja
- Aineiston käytönhallinta – lainaus, varausten käsittely
- Kirjastojen hallinnollisen erillisyyden vaatimukset – organisaatiotasoa lisää ja siihen liittyvät asiat
- Voyageria käyttävien kirjastojen palvelin/järjestelmäratkaisu

Ovatko (aluksi) tarpeellisia?

- Kaukopalvelu
  - Painettu vähenee, on pärjätty ilman tähänkin asti
- Painettujen kausijulkaisujen saapumisvalvonta
- ERM – elektronisen aineiston hallintajärjestelmä
  - Tiedot lisensseistä ja käyttöehdoista
  - Käyttöehtojen hyödyntäminen aineiston käytössä
  - E-aineistojen elinkaaren hallinta ja työnkulut
  - Yhteydet aineistotoimittajien järjestelmiin
- Aineistojen yhteiskäyttö
  - Kirjastojenvälisen lainauksen hallinta ja siihen liittyvä logistiikka
  - Paljon sääntöjä hallittaviksi yhteisjärjestelmässä

Käyttöönoton hintaa pienentävät asiat toimintojen sisällä

- Sääntöjen harmonisointi
  - Vähemmän muutoksia järjestelmän rakenteisiin
  - Vähemmän ylläpitotyötä kautta linjan, myös asiakasliittymässä
- Vältetään muutoksia, joita ei voi tehdä erillisinä avoimen lähdekoodin järjestelmän päähaarasta
  - Sitoudutaan valitun ohjelmiston tarjoamiin toimintomalleihin
  - Pyritään vaikuttamaan päähaaran kehitykseen
  - Harkitaan muutoksia myöhemmin, varmistetaan aluksi vain mahdollisuus siihen
- Yhteinen tietokanta – ei rajoituksia nykyisiin yhteistietokantoihin
  - Keskitetty ylläpito

UKJ-projektin painopisteet 2014

- Toteutusvaihtoehtojen vertailu
  - Muut järjestelmät
- Käyttöönoton vähimmäisvaatimusten määrittely
  - Quali OLEn vertailu vaatimusmäärittelyyn
  - Tarvittavien muutosten, työmäärien ja aikataulujen arviointi
- Hallinto- ja rahoitusmallin laadinnan tukeminen
- Jatkon valmistelu
  - Metatietovaranto ja kuvailutyökalu
  - Järjestelmän hallinta
  - Yhteistyö muiden hankkeiden kanssa

Miten tästä eteenpäin?

- Työpajatyöskentelyä järjestelmien strategiasta?
  - Asiantuntijoita, kirjastonjohtajia
  - hankkeet tarvitsevat keskusteluyhteyttä kirjastokenttään
- Linjauksia tarvitaan jo kevään aikana
  - Valinnat vaikuttavat toteutuksen hintaan ja aikatauluihin
  - Pidetäänkö kiinni avoimesta lähekoodista vai mennäänkö kilpailutukseen?
  - Projektiryhmä tarvitsee linjaukset voidakseen muuttaa projekti- ja hankesuunnitelmat tilanteen mukaisiksi

Kiitos!

Ari Ahlqvist
ari.ahlqvist@helsinki.fi